

Sygn. akt I KK 295/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 października 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Dariusz Świecki (przewodniczący)

SSN Małgorzata Wąsek-Wiaderek

SSN Andrzej Stępka (sprawozdawca)

Protokolant Jolanta Włostowska

po rozpoznaniu w dniu 20 października 2022 r.

w sprawie M. G. skazanego z art. 209 § 1 i 1a k.k. w zw. z art. 91 § 1 k.k.,

kasacji Prokuratora Generalnego na niekorzyść skazanego

od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w Zielonej Górze z dnia 7 lutego 2022 r., sygn. akt II K 987/21,

**uchyła zaskarżony wyrok nakazowy i przekazuje sprawę
Sądowi Rejonowemu w Zielonej Górze do ponownego
rozpoznania.**

UZASADNIENIE

M. G. aktem oskarżenia z dnia 15 grudnia 2021 r., w sprawie o sygn. akt [...], został oskarżony:

1/ o występki z art. 209 § 1 k.k. polegający na tym, że w okresie od 28 czerwca 2019 r. do 30 stycznia 2020 r. oraz od 30 czerwca 2020 r. do 5 listopada 2020 r. w Z. woj. [...], uchyłał się od wykonania obowiązku alimentacyjnego na rzecz M. G., określonego co do wysokości orzeczeniem sądowym - wyrokiem Sądu Rejonowego w Z. z dnia 8 września 2011 r., sygn. akt III RC [...] - powodując tym

zaległość w łącznej wysokości stanowiącej równowartość co najmniej trzech miesięcznych świadczeń okresowych;

2/ o czyn z art. 209 § 1 i § 1a k.k. polegający na tym, że okresie od 28 czerwca 2019 r. do 30 stycznia 2020 r. oraz od 30 czerwca 2020 r. do 3 września 2020 r. w Z. woj. [...], uchylał się od wykonania obowiązku alimentacyjnego na rzecz A. G., określonego co do wysokości orzeczeniem sądowym - wyrokiem Sądu Rejonowego w Z. z dnia 6 marca 2009 r., sygn. akt III RC [...] - powodując tym zaległość w łącznej wysokości stanowiącej równowartość co najmniej trzech miesięcznych świadczeń okresowych, czym naraził osobę uprawnioną na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych.

Sąd Rejonowy w Zielonej Górze wyrokiem nakazowym z dnia 7 lutego 2022 r., sygn. akt II K 987/21, uznał M. G. za winnego popełnienia zarzuczanych mu czynów z art. 209 § 1 k.k. i z art. 209 § 1 i § 1a k.k. z tym ustaleniem, że stanowią one ciąg przestępstw z art. 91 § 1 k.k., za co na podstawie art. 209 § 1a k.k. w zw. z art. 91 § 1 k.k. i art. 34 § 1 i § 1a pkt 1 k.k. oraz art. 35 § 1 k.k. wymierzył mu karę roku ograniczenia wolności z obowiązkiem wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne w wymiarze 30 godzin w stosunku miesięcznym. Nadto, działając na podstawie art. 72 § 1 pkt 3 k.k. w zw. z art. 34 § 3 k.k., Sąd zobowiązał oskarżonego do wykonywania ciążącego na nim obowiązku łóżenia na utrzymanie synów M. G. i A. G..

Sąd wydał również rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów sądowych i zwolnił oskarżonego z obowiązku ich ponoszenia (k. 122-123).

Wskazany wyrok nakazowy, wobec niezłożenia sprzeciwu przez żadną z uprawnionych stron, którym prawidłowo doręczono odpisy orzeczenia (k. 135-137), uprawomocnił się w dniu 26 marca 2022 r. (k. 138).

Na podstawie art. 521 § 1 k.p.k. kasację nadzwyczajną od tego wyroku wniósł Prokurator Generalny, zaskarżając powyższy wyrok w całości na niekorzyść skazanego M. G.

Na zasadzie art. 523 § 1 k.p.k., art. 526 § 1 k.p.k. oraz art. 537 § 1 i 2 k.p.k. zarzucił rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie przepisów prawa karnego procesowego, a mianowicie art. 500 § 1 i 3 k.p.k., polegające na wydaniu wobec M. G. w dniu 7 lutego 2022 r. wyroku w postępowaniu nakazowym, mimo iż

okoliczności popełnienia opisanych w akcie oskarżenia czynów z art. 209 § 1 k.k. i z art. 209 § 1a k.k. oraz wina oskarżonego, w świetle całokształtu zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, budziły wątpliwości w odniesieniu do czasu popełnienia przez oskarżonego czynów zabronionych oraz opisu tych czynów i przyjętej kwalifikacji prawnej, co w efekcie, z rażącym naruszeniem również art. 504 § 1 pkt 4 k.p.k., doprowadziło do skazania M. G. za ciąg przestępstw z art. 209 § 1 k.k. i art. 209 § 1a k.k. w zw. z art. 91 § 1 k.k., popełnionych w okresach: od 28 czerwca 2019 r. do 30 stycznia 2020 r. oraz od 30 czerwca 2020 r. do: 3 września 2020 r. (II zarzucany czyn) i do 5 listopada 2020 r. (I zarzucany czyn), podczas gdy za te same występki na szkodę tych samych małoletnich pokrzywdzonych, oskarżony został już prawomocnie skazany wyrokiem Sądu Rejonowego w Zielonej Górze z dnia 29 października 2020 r., sygn. akt II K 498/20, za występki niealimentacji popełniony w okresie od 5 czerwca 2019 r. do 30 stycznia 2020 r., a nadto z uwagi na fakt, iż oskarżonemu nie przypisano zachowań wyczerpujących ustawowe znamiona tego samego typu czynu zabronionego, tylko uznano go za winnego popełnienia, przewidujących odmienne sankcje występków zakwalifikowanych z art. 209 § 1 k.k. oraz z art. 209 § 1a k.k.; wskazany wyrok nakazowy został również wydany z rażącą obrazą prawa materialnego, a mianowicie art. 91 § 1 k.k., albowiem z racji braku tożsamości kwalifikacji prawnej czynów, oskarżony winien zostać uznany za winnego popełnienia dwóch odrębnych czynów zabronionych, za które należało wymierzyć jednostkowe kary, połączone następnie węzłem kary łącznej.

W konkluzji skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku nakazowego i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w Zielonej Górze do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja okazała się oczywiście zasadna, co pozwalało na rozpoznanie jej w trybie art. 535 § 5 k.p.k. i uwzględnienie w całości.

Jak wynika z akt sprawy, Sąd Rejonowy w Zielonej Górze w wyroku nakazowym z dnia 7 lutego 2022 r., o sygn. akt II K 987/21, przypisał oskarżonemu popełnienie przestępstwa niealimentacji w następujących okresach: od 28 czerwca 2019 r. do 30 stycznia 2020 r. oraz od 30 czerwca 2020 r. do 5 listopada 2020 r. na

rzecz M. G. (I czyn) oraz od 28 czerwca 2019 r. do 30 stycznia 2020 r. oraz od 30 czerwca 2020 r. do 3 września 2020 r. na rzecz A. G. (II czyn).

Tymczasem w wyroku wydanym w sprawie o sygn. akt II K 498/20 przez Sąd Rejonowy w Zielonej Górze w dniu 29 października 2020 r., ten sam oskarżony za te same występki na szkodę tych samych małoletnich pokrzywdzonych, został już prawomocnie skazany za popełnienie przestępstwa z art. 209 § 1 i art. 209 § 1a k.k. w okresie od 5 czerwca 2019 r. do 30 stycznia 2020 r. W rezultacie, zaskarżony niniejszą kasacją wyrok nakazowy ustalił czas popełnienia przez oskarżonego występków z art. 209 § 1 k.k. i z art. 209 § 1a k.k. w taki sposób, że w całości pokrywały się one z uprzednim prawomocnym skazaniem, a nadto wykraczały poza ten okres (od 30 czerwca 2020 r. do: 3 września 2020 r. (II czyn) i do 5 listopada 2020 r. (I czyn) – k. 75 akt o sygn. II K 498/20).

Rozpoznając niniejszą sprawę w trybie art. 500 § 1 i 3 k.p.k. Sąd Rejonowy w Zielonej Górze dopuścił się rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa karnego procesowego. Nie dopełnił bowiem ustawowego obowiązku wszechstronnej weryfikacji okoliczności sprawy i w efekcie zaniechał poczynienia prawidłowych ustaleń w przedmiocie całej faktycznej i prawnej sytuacji oskarżonego, nieprawidłowo ustalając okresy niealimentacji, za jakie M. G. mógł zostać pociągnięty do odpowiedzialności karnej. Nie było możliwe orzekanie w trybie art. 500 § 1 i 3 k.p.k., jeżeli na podstawie zebranych dowodów okoliczności czynu i wina oskarżonego budziły wątpliwości – a w niniejszej sprawie istniały wątpliwości co do przyjętych w akcie oskarżenia czasokresów niealimentacji, które jasno wynikały z analizy akt sprawy.

W aktach sprawy znajduje się karta karna oskarżonego, z której wynika, że wyrokiem Sądu Rejonowego w Zielonej Górze z dnia 29 października 2020 r., sygn. akt II K 498/20, został on skazany za występki niealimentacji z art. 209 § 1 k.k. i art. 209 § 1a k.k. (k. 74-75, 85-86). Zawarta została również kopia wniosku złożonego przez prokuratora w trybie art. 335 § 1 k.p.k. w dniu 5 sierpnia 2020 r., stanowiącego podstawę wydania orzeczenia w sprawie o sygn. akt II K 498/20, treści którego wyraźnie wskazano okres niealimentacji, będący przedmiotem rozpoznania w tym postępowaniu (k. 20). Jest to odrębny dokument, niż akt oskarżenia złożony w dniu 15 grudnia 2021 r., w sprawie o sygn. akt 4 . [...], który

zapoczątkował postępowanie w sprawie II K 987/21. Sąd orzekający w tej sprawie dysponował również materiałem dowodowym wskazującym, że w sprawie o niealimentację były już prowadzone przeciwko oskarżonemu sprawy karne. Ze wszystkich tych dokumentów wynikało, że nie było możliwe stwierdzenie, iż oskarżony popełnił zarzucane w akcie oskarżenia z dnia 15 grudnia 2021 r., w sprawie o sygn. akt 4 [...] przestępstwo we wskazanych ramach czasowych. Tymczasem jedynie w takim przypadku możliwe było wydanie wyroku nakazowego, gdyż uprawnione jest ono jedynie wówczas, gdy po analizie zebranego w postępowaniu przygotowawczym materiału dowodowego sąd nie ma wątpliwości co do zasadności oskarżenia. Postępowanie nakazowe jest instytucją prawa procesowego, której stosowanie zastrzeżono do najbardziej oczywistych przypadków, to znaczy takich, w których zebrany materiał dowodowy jest tak jednoznaczny, że nie nasuwa żadnych istotnych zastrzeżeń co do winy i okoliczności popełnienia zarzuconego czynu. Wymóg ten oznacza w szczególności brak wątpliwości co do tak zasadniczych kwestii, jak realizacja przez oskarżonego wszystkich znamion zarzuconego mu czynu wymienionych w konkretnym przepisie typizującym dane przestępstwo, jak również wyczerpanie pozostałych warunków odpowiedzialności karnej, ujętych w części ogólnej kodeksu karnego (*zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 23 lutego 2021 r., III KK 401/20, LEX nr 3189138; z dnia 16 kwietnia 2019 r., IV KK 423/18, LEX nr 2663898*). Niemożliwe jest też dokonywanie zmiany opisu czynu w stosunku do aktu oskarżenia (nie można bowiem przeprowadzać własnego postępowania dowodowego).

Nie było możliwe w niniejszej sprawie orzekanie bez dokonania zasadniczych zmian w podstawie zarzutów przedstawionych w akcie oskarżenia. Sąd Rejonowy zobowiązany był uzyskać odpisy odnotowanych w Krajowym Rejestrze Karnym orzeczeń wydanych w sprawach o czyny z art. 209 k.k. W tym kontekście wskazać należy, iż uprzednie prawomocne skazanie za tożsamy fragment czynu zabronionego stanowi stan obiektywny i nawet jeżeli uchybienie w kwestii ustalenia tej okoliczności nie jest zależne od wiedzy sądu rozpoznającego sprawę, to wyrok taki – jako wadliwy w sposób oczywisty – winien zostać uchylony.

Reasumując, Sąd Rejonowy w Zielonej Górze dopuścił się rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia przepisów prawa karnego

procesowego, a mianowicie art. 500 § 1 i 3 k.p.k., polegającego na wydaniu wobec M. G. w dniu 7 lutego 2022 r. wyroku w postępowaniu nakazowym mimo, iż okoliczności popełnienia opisanych w akcie oskarżenia czynów z art. 209 § 1 k.k. i z art. 209 § 1a k.k. oraz wina oskarżonego, w świetle całokształtu zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, budziły wątpliwości w odniesieniu do czasu popełnienia przez oskarżonego czynów zabronionych oraz opisu tych czynów i przyjętej kwalifikacji prawnej, co w efekcie, z rażącym naruszeniem również art. 504 § 1 pkt 4 k.p.k., doprowadziło do skazania M.G. za ciąg przestępstw z art. 209 § 1 k.k. i art. 209 § 1a k.k. w zw. z art. 91 § 1 k.k.

Słusznie też wskazuje Prokurator Generalny, że wyrok obarczony jest również dwoma poważnymi wadami prawa materialnego. Po pierwsze, błędnie Sąd uznał, że przypisane oskarżonemu przestępstwa z art. 209 § 1 k.k. i art. 209 § 1a k.k. stanowią ciąg przestępstw w rozumieniu dyspozycji art. 91 § 1 k.k., skoro zachowania oskarżonego wyczerpują ustawowe znamiona dwóch różnych przepisów, a mianowicie: czyn I - zakwalifikowany jako typ podstawowy niealimentacji z art. 209 § 1 k.k., zagrożony karą pozbawienia wolności do roku; oraz czyn II - jako kwalifikowany typ przestępstwa niealimentacji z art. 209 § 1a k.k., zagrożony karą pozbawienia wolności do lat 2. Tymczasem zgodnie z art. 91 § 1 k.k., jeżeli sprawca popełnia w krótkich odstępach czasu, z wykorzystaniem takiej samej sposobności, dwa lub więcej przestępstw, zanim zapadł pierwszy wyrok, chociażby nieprawomocny, co do któregośkolwiek z tych przestępstw, sąd orzeka jedną karę określoną w przepisie stanowiącym podstawę jej wymiaru dla każdego z tych przestępstw, w wysokości do górnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę. To brzmienie art. 91 § 1 k.k. zostało wprowadzone ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r., poz. 396) i obowiązuje od dnia 1 lipca 2015 r. W rezultacie tej nowelizacji przedmiotowy przepis nakazuje włączać do jednego ciągu przestępstw nie tylko czyny kwalifikowane wyłącznie z tego samego, czy z tych samych przepisów, ale też czyny kwalifikowane z różnych przepisów, o ile tożsama będzie podstawa prawna wymiaru kary za każdy z czynów włączonych do ciągu przestępstw, a przepis stanowiący podstawę wymiaru kary stanowi również element podstawy kwalifikacji prawnej w odniesieniu do każdego przestępstwa

spiętego klamrą ciągłości (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2021 r., V KK 367/20, LEX nr 3358875; P. Kardas [w:] W. Wróbel (red.), *Nowelizacja prawa karnego 2015. Komentarz*, Kraków 2015, s. 655 - 660).

Po drugie zaś, w przypadku eliminacji zarzucanego aktem oskarżenia w niniejszej sprawie okresu niealimentacji przypisanej wyrokiem w sprawie o sygn. akt II K 498/20, pozostaje okres niealimentacji od 30 czerwca 2020 r. do 3 września 2020 r. (II czyn) i do 5 listopada 2020 r. (I czyn). Tymczasem niezbędnym znamieniem przestępstwa z art. 209 § 1 k.k. jest to, by łączna wysokość powstałych wskutek tego zaległości stanowiła równowartość co najmniej 3 świadczeń okresowych. Dlatego też należy ustalić, czy w stosunku do obu pokrzywdzonych małoletnich oskarżony mógł to znamię wypełnić.

W rezultacie, Sąd Najwyższy, uwzględniając kasację Prokuratora Generalnego wniesioną na niekorzyść skazanego uchylił zaskarżony wyrok nakazowy i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu w Zielonej Górze do ponownego rozpoznania, w toku którego Sąd uwzględni powyższe zapatrywania.

[as]